

Med revijami

Savremenik. Ljetopis društva hrvatskih književnika. — Celoletna naročnina K 14.— (pošilja se knjigotržcu Gj. Trpincu v Zagrebu), urednik prof. dr. Gj. Šurmin; posamezni zvezki po K 1:50.

Mi, ki zasledujemo razvoj hrvaške književnosti po možnosti prav tako kakor razvoj domače, smo, odkar je legel „Vienac“ v grob in odkar je izginila še „Nada“, bridko pogrešali kakega lista, ki bi nas točno in avtentno ter s pristno sodbo poučeval o hrvaškem knjištvu. Zbirati smo si morali podatke iz malenih drobtinic, a sodbo smo si, ker „Prosvjeta“ v tem oziru ne more opravljati vsega, ustvarjali redovito sami. Zadnje je sicer naša dolžnost, a vendar bi v svoji težnji za pravim spoznanjem kaj radi slušali besede domačinov, dosledno motrečih domače slovstveno gibanje. Ker se tudi pri Srbih le v izjemnih slučajih točneje poroča o hrvaških knjigah, smo — in to nas navdaja z nekakim ponosom — iskali in našli informacij še najprej v naših treh domačih slovstvenih listih. (Prim. Hranilović, „Osvit na hrvatsku beletristiku od god. 1900“ v „Hrvatskem Kolu“, izdala Matica Hrvatska za leto 1905., na str. 371.—372.)

Odslej bo to bolje. „Savremenik“ je list, ki ga je tako nujno treba, kakor ne vem za kak drugi namen pri nas na jugu; on hoče namreč biti „književni list“ v pravem pomenu in najprej — to, pa tudi, kolikor mogoče, „ogledalo kulturnega življenja“ sploh. To list obljublja in to bo ta list tudi vsekakor izpolnjeval, dokler mu stoji na čelu sedanji urednik in duša njegova, vseuč. prof. dr. Gjuro Šurmin. Njegovo ime jamči za resno delo in nas obvaruje skeptičnosti, s katero smo motrili v drugi polovici preteklega leta in že od nekdanj razne poskuse z listi, ki jih je spočela in, še preden so bili godni, porodila kaka trenutna navdušenost ali — spekulacija. „Savremenik“ je [na prvi pogled resen list, ki ve, kaj hoče, ki ne obeta preveč, dasi ima očitno v vsakem oziru solidno podlago in krepko zaslonbo.

List se ne boji, dotekniti se skelečih ran; program se začenja s priznanjem: „U hrvatskoj je javnosti bilo dosta tužbe, što nemamo nijednoga književnoga lista“, in to je žalostno izpričevalo za narodno moč, „znak neuredjena života“. „Savremenik“ hoče postati toli pogrešani voditelj naroda v slovstvenih stvarih, in to z odkrito besedo, naj se tudi pojavi odpor. Že ta izjava nas veseli; še bolj pa naslednja, ki je pri uredniku znanstveniku sicer sama umevna, ki jo je pa spričo raznih dejstev treba posebej poudariti: „Iskrenost i slobodni književni ukus ne će nas nikad ni s kakvim razlozima zavesti na put, koji bi se samo vanjskim svojim pravcama mogao činiti kao da je opravdan. U našem će nas poslovanju voditi uvijek samo jedna misao: slobodno razvijanje i slobodni rad bez ikakovih drugih obveza — jer bez slobode ne može da bude pravoga napretka nikdje, pa ni u književnosti.“

V podrobnostih obeča revija v prvi vrsti poljudne članke, a takisto bo posvečena lepi književnosti; prinašala pa bo tudi društvene vesti o „Društvu hrvatskih književnikov“ itd. —

Prvi zvezek (5 pol v 4°) res izpolnjuje, kar je bilo obljubljeno. Vsebina je zelo pestra: Na prvem mestu je odlomek iz romana „Za materinsku riječ“ Šandora Ksavera Gjalškega, ki ima v kratkem iziti. Roman je vzet iz dogodkov l. 1848;

kar se da iz pričujočega odlomka „Ples u narodnom domu“ posneti, bo navdajal z mirnim oduševljenjem, a preveč bo lepih besed, da bi zbujal čuvstva z elementarno silo, daš bi to bilo, po snovi morda mogoče. Zanimiv bo vsekakor; načelno pa je pripomniti: priobčevanje takih odlomkov iz ne še objavljenih del je zdaj res precej obično v revijah, a vsaj meni ne ugaja, ker je preveč reklamno. — Mutatis mutandis velja to i o odlomku „Naše tugovanje“ (iz knjige „Liječnikovi zapisci“ dr. F. D. Marušića). — Urednik sam je objavil lepo študijo „U spomen fra Grga Martića“. M. Begoviće vi „Dvorovi mog života“ so zgledi visoke lirike. B. Liva dić je spisal s finim čutom nekake silhuete o Venceslavu Novaku, ki ga tudi pri nas dobro poznamo. K. Horvat piše o duhovnih pesmih o. B. Kašića in R. Horvat je podal zaslužen pregled hrvaške historiografije od leta 1900. do leta 1904. — V živo pisanem članku M. Spicerja „Umetnost i stidljivost“ leži cel program za beletristiko; pisatelj se ostro obrača proti cenzuri in kaže na zgledih, v kakšna protislovja je že zapeljala svoje zastopnike v raznih krajih; med drugim pravi tudi (stran 32.): „Komu će se carstvo Erosa prvi put očitovati iz remek djela velikih pjesnika, taj će u vlastitim grudima nositi najjači štiti proti vsakomu sramotnomu činu. Da će ova tvrdnja mnogima glasiti paradokсна, moguće je samo pod strahovladom pruderije, ove najgore neprijateljice svakog istinog ćudoredja. Rijetko je kad još obligatnom svojom pratnjom, licemjerstvom i podmuklošću tako veselo bujila, kao dan danas . . . Smokvin list joj je odurni štiti.“ V. Lozovina razpravlja o „Janu Sobieskem“, pesmi italijanskoga pesnika Vincencija da Filicaia; pesem sama nas malo zanima, a z veseljem se damo poučiti o italijanskih pesnikih v XVII. stoletju, ki so uganjali prav take kakor novodobni dekadenti. — Napol članek, napol utrinki v slogu Funtkovih „Luči“ so „Solo-varijacije“ A. S. Matoš a, s satiričnim uvodom („već ta glupost: posvetiti se književnosti, pa još, hrvatskoj!“) — Nadalje so v list umeščeni trije samostalni pripovedni spisi, vsi krepki in drzno zdravo realistni, vsi pisani s tako plastično in slikovito preprostostjo in nevsiljivostjo, da res ne vem, kateremu bi dal prednost: ali naši Zofki Kveder-Jelovškovi („Crna noć“), ali M. Lisičarju („Život i ljudi“) ali J. Kosarju („Miloš i Srebrna“). — V oddelku „Književnost“ se med drugim ocenjajo: A. Petrović „Studije i portreti“ (oceno te knjige prinese tudi „Zvon“!), Brücknerjeva „Geschichte der russischen Literatur“ in z nekaj vrsticami A. Medvedove „Poezije“. — V „Bilješkah“ so male vesti in na koncu zvezka se poroča o „Društvu hrvaških književnikov“, o Matici Hrvatski, pri kateri je nastala nekaka notranja kriza itd.

Možno mi je se ozirati tudi še na 2. zvezek. Ta podkrepljuje sodbo, ki smo jo izrekli zgoraj; temeljitost, resnost, neprikrita — pa bodi tudi trpka in morda ne čisto resnična — sodba o vsem, o čemer se govori, to označuje ta zvezek še izraziteje kakor prvega. Začrtava se v tem zvezku tudi odločneje značaj „Savremenika“ kot splošne revije; kajti člankom je odmerjenega, kakor je obetano v napovedi, največ prostora ter očitno se kaže, da bo ta smotra iskala in vzela zanimivosti, kjer jih dobi, ne omejujoč se le na Slovanstvo. To je pri današnji vseobčnosti prosvetnih teženj prav; kakor čitamo radi lep essay Branka Vodnika o Markoviću, tako smo hvaležni Iv. Krnicu, da nas pouči o velikem sodobnem angleškem pesniku, kritiku itd., o Bernardu Shawu. — Obširen in za nas posebno zanimiv je majhno tiskani „Pregled“, ki prinaša ocene. S sodbo, ki smo jo izrazili zgoraj o hrvaškem ocenjevalstvu, soglaš a popolnoma, kar piše „Savremenik“ na strani 146., kjer se zaključuje sumarni pregled „Hrvatske knjige u 1905. godini“: „moglo bi se još spomenuti, da je kritika svu tu produkciju slabo pratila. Književni listovi ili

su bili nepotpuni i jednostavni ili kratkotrajni, svakako nesustavni". (Slično se izraža tudi Dežmanin v svojem poročilu „O stanju današnje hrvatske književnosti“, na str. 13. „Izveštajev“ o sestanku jugoslovanskih književnikov in časnikarjev dne 6., 7. in 8. novembra v Belgradu). — Seveda je zdaj „Savremenikova“ dolžnost, da zamaši vrzel, ki jo tako očitno graja in konstatuje. V tem oziru se doslej seveda še ne da izreči končna sodba o njem; važno za nas pa bo gotovo, da „Savr.“ očitno namerava poročati, kakorkoli, tudi o slovenskih knjigah (v 2. številki o Aškerčevih „Mučenikih“ in o Vošnjakovem „Na razsvitu“). — Značaj splošne revije se kaže tudi v tem, da se ocenjuje knjige kakor W. Sombartova „Sozialismus und soziale Bewegung“. — V „Bilješkah“ se iznova govori o Matici Hrvatski kaj malo laskavo: ni naša naloga povpraševati po vzrokih in učinkih, a za zdaj si hočemo le zapomniti uničujočo sodbo o najnovejšem podjetju Matice Hrvatske, o izdaji nove, ilustrirane in sploh razkošno opremljene publikacije, o „Hrv. Kolu“, od katerega se je toliko pričakovalo; „Savr.“ namreč pravi suho in kratko (str. 157.): „Prva knjiga Hrvatskog Kola — veoma je slaba!“ Sicer bomo o Kolu svoječasno poročali tudi mi.

Dostavek. Roman „Za materinsku riječ“ je med tem že izšel v založbi Gj. Terpinca v Zagrebu (Cena 5 K). O tem sila obširnem romanu še izpregovorimo. — Tudi „Brankovo Kolo“ je prineslo v letošnji 2. številki (idd.) odlomek iz njega.

Dr. Jos. Tominšek.

Glas „Matice Hrvatske“. To glasilo „Matice Hrvatske“, ki izhaja po dvakrat na mesec in kateremu urednik je dr. Ante Radić, je bilo oživotvorjeno kot nekako protitežje proti „Savremniku“, o katerem govorimo v tem listu na drugem mestu. Kam se nagne skodelica, se bode še pokazalo. Ob razporu, ki ga opazujemo zdaj med hrvatskimi literati, nas tolaži izkušnja, da je imel doslej še vsak literarni boj dobre posledice. Ker velja pač kolikortoliko tudi v literarnih stvarih: „Da se resnica prav spozna, je treba čuti oba zvona“ — priporočamo tudi ta list vsem onim, ki jim je pri srcu razvoj književnosti med najbližnjimi našimi brati. Cena listu je za člane „Matice Hrvatske“ 3 K, za nečlane 4 K.

Bosanska Vila. Ta list „za zabavo, pouku i književnost“, ki izhaja v Sarajevu po dvakrat na mesec, spada med najstarejše srbske liste; da mu teče zdaj že 21. leto, zasluži tem več poudarka, ker se srbsko-hrvaških listov marsikako leto porodi po več, a takih, ki doživijo le nekaj mesecev. Bosanska Vila spominja po obliki in obsegu na Brankovo Kolo, a je manj beletristna nego Brankovo Kolo in zastopa tudi stanovske interese, posebno učiteljsko, ki je listu glavna opora. — V tekočem letniku objavlja n. pr. 1. številka obširno resolucijo „Srbskega učiteljskega društva“ na „veliki i upravni prosvjetni savjet“; tu se poteza učiteljsko za svoj ugled in zahteva odpravo raznih uredb, ki so za učiteljsko poniževalne ali celo sramotne. — „Listek“ prinaša mnogo vesti, za nas zanimivih, ker prihajajo iz onega dela srbskega jezikovnega okrožja, ki nam je najmanj znan.

List stane na leto 8 K, jako nizka cena! Za dijake in učitelje s — podoficirji znižana cena 6 K; a kakor kaže poziv v omenjeni številki, se niti ta naročnina ne plačuje redno — svet je povsod enak!

Dr. Jos. Tominšek.

Sarajevski „Pokret“, smotra za narodnu prosvjeto i slavensku svijest, izlazi sad u novom sjajnom ruhu po nacrtu češkog slikara J. K. Janovskog i donosi u 4. broju ovaj vrlo bogati i zanimljivi sadržaj: Maksim Gorški. Študija Adolfa Makala. — Uzgoj i škola. Ljubav kó djece. Od R. Speyera - M. Borojevića. — Umjetnost u škole — narodnu umjetnost narodu! Od J. K. Janovskoga. — Borba proti pijanstvu ili antialkoholizam. Učitelji, prihvatimo spasonosni antialkoholizam! Od J. V. —

Higijena. Zdravi duh u zdravom tijelu! Od K. S. — Književni i umjetnički obzor. Beletristika. Znanost. Prikazujuća umjetnost. — Socijalnopolitički pregled. Domaći vjesnik. „Hrvatski Dnevnik“. „Bosansko-Hercegovački Glasnik“. Prosvjetna organizacija sarajevskih Čeha. Pouka uredništva. Gospodi oko sarajevske „Vrhbosne“. — „Pokret“ izlazi dvaput mjesečno. Godišnja je pretplata samo 5 K in šalje se: Upravi „Pokreta“ u Sarajevu (Terezija 11). Svaki literarni prilog u „Pokretu“ se dostojno nagraguje. Rukopisi šalju se: Redakciji „Pokreta“ u Sarajevo. — Oglase sprejema le od slovanskih tvrdek. V književnem pregledu naznanja in na kratko ocenjuje Minke Govekarjeve „Rusko moderno“ in Regalijeve „Reliefe“. F. I.

V „Slovanskega Přeleda“ peti letošnji številki čitamo v posebnem članku urednika A. Černega natančen referat o Begovi brošuri „Slovensko-nemška meja na Štajerskem“ (dodana je tudi mapa, konec v prihodnji številki). Za Aškerčevo petdesetletnico objavlja pesnik Jaroslav Vrchlický v češkem prevodu troje Aškerčevih pesmi, namreč „Brodnik“, „Grešnik“, „Hafiz in poulična mladež“.

V šesti letošnji številki pa prinaša ta list obširen dopis Trinkov o Slovencih v Italiji, ki jasno slika tužni položaj tamošnjih naših rojakov. Ljudje (ital. Slovenci) ne razumejo slovenskih knjig, ker ne čujejo v šoli ne besede slovenske, zato jih polagajo v mir na polico, tudi če jih dobijo. Privatnih šol si ne morejo ustanoviti sami; avstrijski Slovenci imajo svoje skrbi in svoje boje; zato je njih ljubav do bratov v Italiji kvečjemu platonška. Drži se med ljudstvom edino molitvenik in katekizem; tu pomaga duhovniška razlaga v cerkvi; kjer ni slovenskega duhovnika, tam gine slovenska beseda. Posvetna inteligenca je vsa renegatska, ne samo brezbrizna za svoj narod, nego mu direktno protivna ter celo šunta vlado in časopisje proti delovanju duhovništva, češ, da buni ljudstvo z nevarno politiko. „Večna sramota temu nepoštenemu počenjanju, tej lakomnosti in sebičnosti“ umetno nastalih Toskancev. —č.

Splošni pregled

Stritarju ob sedemdesetletnici. V pesnitev, ki jo priobčujemo v današnji številki pod tem naslovom, je vpleten tuintam kak Stritarjev verz. Da zaprečimo vsako krivo umevanje, opozarjamo, da se je zgodilo to vedoma in namenoma.

Jugoslovanska umetniška razstava v Sofiji. O priliki, ko odkrijejo Bolgari v Sofiji spomenik carju-osvoboditelju, se priredi ondi tudi razstava jugoslovanskih umetnikov. Kakor čujemo, se tudi slovenski umetniki resno pripravljajo za udeležbo pri tej razstavi. Prav tako!

Tiskovne hibe. V zadnji „Zvonovi“ številki so na strani 184. v 5. vrsti odspodaj pomotoma izostale zadnje tri besede v stavku, tako da se ima konec tistega pravilno glasiti: „... kar pa bo bolj v prid njih popularnosti nego njih znanstvenosti“. — V poročilu o gledišču na strani 188. pa je izostala v prvi vrsti besedica „malo“, tako da je čitati: „Predpustni čas, sicer tako malo ugoden gledišču...“